

3

మాతృభావన

- డా॥ గడియారము వేంకటశేషశాస్త్రి

చదవండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

తే. సర్వతీర్థాంబువులకంటే సమధికంబు
పావనంబైన జనయిత్రి పాదజలము
వరతనూజున కళిలదేవతల కంటే
జనని యెక్కుడు సన్నతాచారనిరత

ప్రశ్నలు:

1. “పావనంబైన జనయిత్రి పాదజలము” అంటే ఏమిటి?
2. తల్లి పాదజలం దేనికంటే గొప్పదని తెలుసుకొన్నారు? ఎందుకు?
3. కుమారునికి అన్నింటికంటే ఏది మిన్న? ఎందుకు?
4. ఈ పద్యం ద్వారా తల్లికిగల స్థానమేమిటని గ్రహించారు?
5. “ప్రతి స్త్రీమూర్తి మనకు తల్లితో సమానం” అని ఎందుకంటారు?

నేపథ్యం

మొదటి దండయాత్రలో ‘కళ్యాణి’ దుర్గం జయించిన తరువాత అబ్బాజీసోన్‌దేవుడు, విజయోత్సాహంతో శివాజీ వద్దకు వస్తాడు. అప్పుడు సోన్‌దేవుడు శివాజీతో “దేవా మీ ఆజ్ఞ ప్రకారం కళ్యాణిని జయించి దాని సర్దారులను పట్టి బంధించి, సర్వస్వాన్నీ, రాణివాస స్త్రీలను బందీలుగా తెచ్చాను” అని మనవి చేశాడు. ఇది విన్న శివాజీ పరస్మీలు తల్లులతో సమానం అని చెప్పి, ఆమెకు అగౌరవం కల్గించినందుకు చింతిస్తూ, ఇలా చేయడం తగదని హితవు పలికిన సందర్భంలోనిదీ పాఠ్యాంశం.

పాఠ్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠం చారిత్రక కావ్య ప్రక్రియకు చెందింది.
చరిత్ర ఆధారంగా రచించిన కావ్యం చారిత్రకకావ్యం.
ఇది డా॥ గడియారం వేంకటశేష శాస్త్రి రచించిన
'శ్రీశివభారతము' తృతీయాశ్వాసం లోనిది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ❧ పాఠం ముందున్న ప్రవేశిక చదవండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ❧ పాఠం చదవండి. అర్థంకాని పదాలకింద గీతలు గీయండి.
- ❧ వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకోండి.

కవి పరిచయం

(1901-1981)

ఆధునికాంధ్ర కవుల్లో ప్రముఖులు, శతావధాని డా॥ గడియారం వేంకటశేషశాస్త్రి. ఈయన తల్లిదండ్రులు - నరసమాంబ, రామయ్యలు. కడపజిల్లా, జమ్మలమడుగు తాలూకా నెమళ్ళ దిన్నె గ్రామంలో జన్మించాడు.

ఈయన దుర్భాక రాజశేఖర శతావధానితో కలసి కొన్ని కావ్యనాటకాలు రాశాడు. గడియారం వారి పేరు చెప్పగానే "శ్రీశివభారతము" కావ్యం గుర్తుకు వస్తుంది. పారతంత్ర్యాన్ని నిరసించి స్వాతంత్ర్య కాంక్షను అణువణువునా రగుల్కొల్పిన మహాకావ్యం ఇది. 'మురారి', 'పుష్పబాణ విలాసము', 'రఘునాథీయము', 'మల్లికామారుతము' మొదలైన కావ్యాలు, 'వాస్తు జంత్రి' (అముద్రిత వచన రచన), 'శ్రీనాథ కవితా సామ్రాజ్యము' (విమర్శ) ఈయన లేఖని నుండి వెలువడ్డాయి. 'కవితావతంస', 'కవిసింహ', 'అవధాన పంచానన' అనే బిరుదులను అందుకున్నాడు.

ప్రవేశిక

జాతి జీవనవిధానాన్ని ప్రతిబింబించేది సంస్కృతి. భారతీయసంస్కృతి స్త్రీలకు గొప్ప స్థానాన్నిచ్చింది. పరస్త్రీలను తల్లులుగా, పరధనాన్ని గడ్డిపరకతో సమానంగా భావించు మని చెప్పింది. అటువంటి ఉదాత్తమైన భావనలను జీవనశైలిగా మలచుకొని పరిపాలన సాగించిన ధీరోదాత్త చక్రవర్తి ఛత్రపతి శివాజీ.

శివాజీ జీవితంలోని ఒక సంఘటన మాతృభావనకు అద్దం పడుతున్నది. దాన్ని గడియారం వేంకటశేషశాస్త్రి తీర్చిదిద్దిన తీరు ప్రశంసనీయం. సహృదయతకు, మతసామరస్యానికి ప్రతీకగా నిలిచిన ఆ సన్నివేశాన్ని ఈ పాఠంలో చదువుకుందాం...

I

శా. “ఆ-యేమీ? యొక రాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా
వా? యే హైందవుండైన నీ గతి నమర్యాదన్ బ్రవర్తించునే?
మా యాజ్ఞన్ గమనింపవో? జయ మదోన్మాదంబునన్ రేచి, నీ
యాయుస్సూత్రము లీవ త్రుంచుకొనెదో? యౌద్ధత్య మోర్వన్ జుమీ”

1

❁మ. అనుచున్ జేవుణుమీఱు కన్నుగవతో నాస్పందదోష్ఠంబుతో
ఘన హుంకారముతో నటద్రుక్కుటితో గర్జిల్లు నా భోన్సలే
శునిఁ జూడన్ బుయిలోడెఁ గొల్పు; శివుడీసున్ గుత్తుకన్ మ్రింగి, బో
రన నవ్వారల బంధ మూడ్చి గొనితేరన్ బంచె సోన్దేవునిన్

2

మ. త్వరితుండై యతఁ డట్టులే సలిపి “దేవా! నన్ను మన్నింపు; మీ
సరదారున్ గొని తెచ్చుచో సరభసోత్సాహంబు కన్గప్పె; దు
శ్చరితాలోచన లేదు, లేదు భవదాజ్ఞా లంఘనోద్వృత్తి; మీ
చరణద్వంద్వము లాన” యంచు వినిపించన్, సుంత శాంతించుచున్

3

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ ‘విజయగర్వంతో నీవు చేసిన పని సరికాదని’ అనే మాటలనుబట్టి శివాజీ ఎలాంటివాడని భావిస్తున్నారు?
- ◆ స్త్రీలపట్ల మర్యాదగా ప్రవర్తించడం అంటే ఏమిటి?
- ◆ శివాజీ కోపానికి కారణమేమిటి? కోపంలో శివాజీ ఎలా ఉన్నాడు?
- ◆ “సరభసోత్సాహంబు కన్గప్పె” అంటే మీకేమర్థమైంది?

II

❁మ. శివరా జంతట మేల్ముసుంగు దెరలో - స్నిగ్ధాంబుదచ్ఛాయలో
నవసౌదామిని బోలు నా యవనకాంతారత్నమున్ భక్తి గౌ
రవముల్ వాఱగఁ జూచి పల్కె “వనితారత్నంబు లీ భవ్యహైం
దవభూజంగమ పుణ్యదేవతలు; మాతా! తప్పు సైరింపుమీ!”

సీ. హరి హర బ్రహ్మలఁ బురిటిబిడ్డలఁ జేసి
జోలఁబాడిన పురంద్రీలలామ,
యమధర్మరాజుపాశముఁ ద్రుంచి యదలించి
పతిభిక్ష గొన్న పావనచరిత్ర,
ధగధగ ధహనమధ్యము పూలరాసిగా
విహరించియున్న సాధ్వీమతల్లి,
పతి నిమిత్తము సూర్యభగవానును దయంబు
నరికట్టి నిలుపు పుణ్యములపంట,

తే. అట్టి యెందఱో భరతాంబ యాడుబిడ్డ
లమల పతిదేవతాత్వ భాగ్యములు వోసి
పుట్టినిలు మెట్టినిలుఁ బెంచు పుణ్యసతులు
గలరు, భారతావని భాగ్యకల్పలతలు

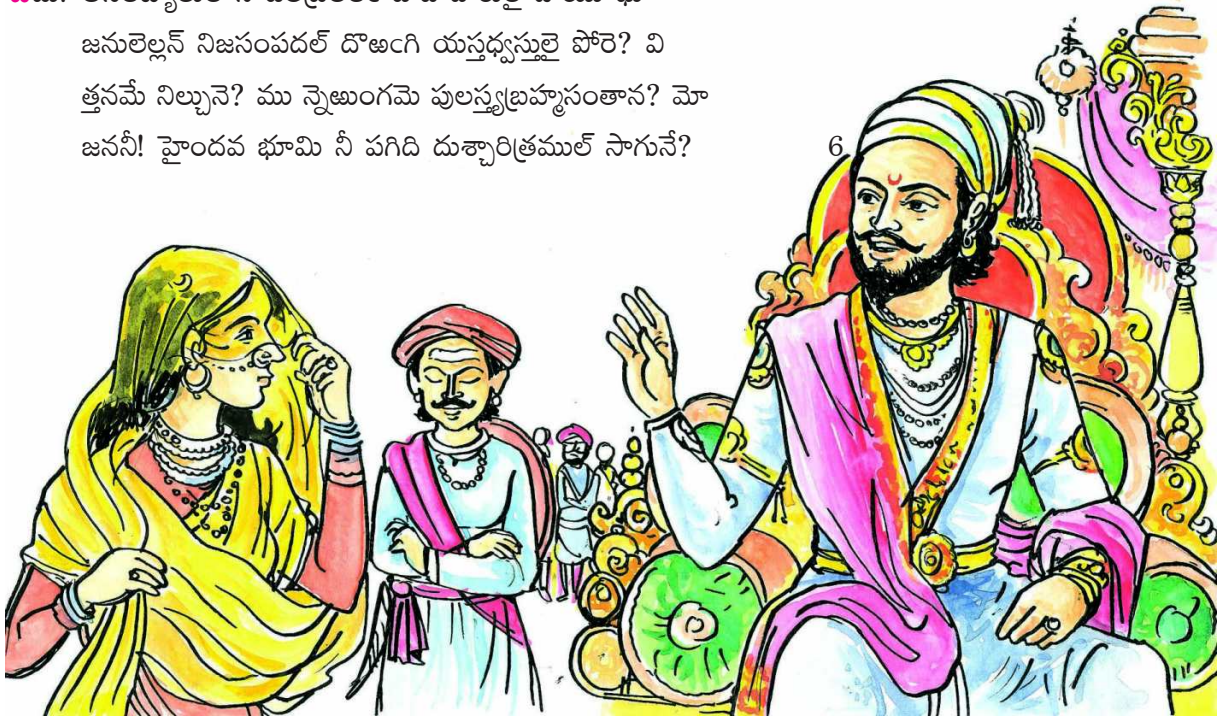
❁మ. అనలజ్యోతుల నీ పతివ్రతలఁ బాపాచారులై దాయు భూ
జనులెల్లన్ నిజసంపదల్ దొఱగి యస్తధ్వస్తులై పోరె? వి
త్తనమే నిల్చునె? ము న్నెఱుంగమె పులస్త్యబ్రహ్మసంతాన? మో
జననీ! హైందవ భూమి నీ పగిది దుశ్చారిత్రముల్ సాగునె?

4

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ♦ స్త్రీలను ఎవరితో పోల్చారు? ఎందుకు?
- ♦ స్త్రీల పట్ల సమాజంలో ఎలాంటి అభిప్రాయాలు ఉన్నాయి? దీనిపై మీ అభిప్రాయాలు తెల్పండి.
- ♦ స్త్రీల వల్ల భారత కీర్తి ప్రతిష్ఠలు పెరుగుతున్నాయనడానికి ఉదాహరణలు తెల్పండి.
- ♦ “అనలజ్యోతుల..... సాగునె?” అనే పద్యం ద్వారా మీకేమర్థమైంది?

5

III

- తే. యవన పుణ్యాంగనామణి వగుదుగాక
హైందవలపూజ తల్లియట్లందరాదె?
నీదురూపము నాయందు లేద యైనఁ
గనని తల్లివిగా నిన్ను గారవెంటు 7
- ❖శా. మా సర్దారుఁడు తొందరన్ బడి యసన్మార్గంబునన్ బోయె, నీ
దోసంబున్ గని నొచ్చుకోకు, నినుఁ జేర్తున్ నీ గృహం బిప్పుడే,
నా సైన్యంబును దోడుగాఁ బనిచెదన్, నాతల్లిగాఁ దోడుగా
దోసిళ్లన్ నడిపింతు; నీ కనులయందున్ దాల్చి సారింపుమీ!” 8
- మ. అని కొండాడి, పతివ్రతా హిత సపర్యాధుర్యుఁడాతండు యా
వన కాంతామణి కర్ణసత్పుతు లొనర్చన్ జేసి, చేసేతఁ జి
క్కిన సర్దారుని గారవించి హితసూక్తిన్ బల్కి, బీజాపురం
బునకున్ బోవిడె - వారితోఁ దనబలంబుల్ గొన్ని తోడంపుచున్ 9
- మ. శివరా జంతట సోనదేవుమొగమై “స్త్రీరత్నముల్ పూజ్య, లే
యవమానంబు ఘటింపరా, దిది మదీయాదర్శ మస్మచ్చుమూ
ధవు లీయాజ్ఞ నవశ్య మోమవలె; నీతాత్పర్యమున్ జూచి, లో
కువ చేకూరమి నెంచి, నీయెడ దొసంగు ల్లేమి భావించితిన్” [అని వాక్రుచ్చెను.] 10

ఆలోచించండి-చెప్పండి

- ◆ తల్లిగా గౌరవించడం అంటే ఏమిటి? ఆ ప్రవర్తన ఎలా ఉంటుంది?
- ◆ సన్మార్గంలో నడవడం అంటే ఏమిటి? విద్యార్థులుగా మీరు చేయాల్సిన కొన్ని పనులను తెల్పండి.
- ◆ “స్త్రీరత్నముల్ పూజ్య, లే యవమానంబు ఘటింపరాదు,” అంటే ఏమిటి?
- ◆ “హితసూక్తిన్ బల్కి” అంటే ఏమిటి?

భావాలు

1. ఆ..... ఏమిటి? పుణ్యానికి నిలయమైన ఒక రాణివాసాన్ని బందీగా తెచ్చావా? ఏ హైందవుడైనా ఈ విధంగా మర్యాద తప్పి ప్రవర్తిస్తాడా? నా ఆజ్ఞను నీవు గమనించలేదా? విజయగర్వం మత్తులో చెలరేగి నీ ప్రాణానికి నీవే ఆపద తెచ్చుకొంటావా? నీవు చేసిన ఈ పనిని నేను సహించను.
2. అంటూ ఎర్రబడిన కన్నులతో, అదిరిపడే పై పెదవితో, గొప్ప హుంకారముతో, కదలాడే కనుబొమ్మ ముడితో గర్జిస్తూన్న భీంసలేశుని చూసి సభంతా నిశ్చేష్టితమైంది. శివాజీ తన కోపాన్నంతా దిగమింగి “వెళ్ళి వారి బంధనాలు తొలగించి ఇక్కడకు తీసుకురండి” అని సోన్దేవుని పంపించాడు.
3. సోన్దేవుడు త్వరత్వరగా శివాజీ ఆజ్ఞను పాటించి “దేవా! నన్ను మన్నించండి. ఈ సర్దారును పట్టి తెచ్చే ఉత్సాహ తీవ్రత నా కళ్ళను కప్పేసింది. అంతేగాని ఇందులో ఎటువంటి చెడు ఆలోచన నాకు లేదు. మీ ఆజ్ఞను మీరి ప్రవర్తించాలనే ఉద్దేశం కూడా లేదు. మీ పాదాల మీద ఒట్టు” అని మనవి చేయగా, శివాజీ కొంత శాంతిస్తూ

4. అంతలోనే మేలిముసుగు తెరలో దట్టమైన నీలిమేఘం మాటున ఉన్న మెరుపుతీగ లాంటి యవనస్త్రీని భక్తి గౌరవాలతో చూస్తూ ఇలా అన్నాడు “స్త్రీలు శుభప్రదమైన ఈ హైందవభూమిపై సంచరించే పుణ్యదేవతలు. అమ్మా ఈ తప్పును మన్నించు.”
5. త్రిమూర్తులను (బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు) తన పాతివ్రత్యంతో చంటిబిడ్డలుగా చేసి వారికి జోలపాడిన మహనీయురాలు (అనసూయ). యమధర్మరాజు పాశాన్ని ఎదిరించి తన భర్త ప్రాణాన్ని రక్షించుకున్న పావన చరిత (సావిత్రి). భగభగ మండే అగ్ని గుండంలో కూడా పూలరాసిలో తిరిగినట్టు తిరుగాడి బయటకువచ్చిన పతివ్రత (సీత). భర్తకోసం సూర్యభగవానుని ఉదయించకుండా నిలిపిన పుణ్యస్త్రీ (సుమతి). ఇలా భారతీయ స్త్రీలు ఎందరో తమ పాతివ్రత్యంతో పుట్టినంటికి మెట్టినంటికి కీర్తిని పెంచిన వారు ఉన్నారు. వారు భారతదేశానికి అదృష్టకల్పలతలు.
6. ఓ తల్లీ! అగ్నిజ్వాళల వంటి పతివ్రతలపట్ల అపచారం చేసేవారు తమసంపదలు కోల్పోయి నాశనమై పోరా? అసలు వంశం నిలుస్తుందా? పులస్త్యబ్రహ్మ సంతానమైన రావణాసురుని పతనం గురించి మనకు తెలియదా? భారతభూమిపై ఇటువంటి దుశ్చర్యలు సాగుతాయా? సాగవు.
7. నీవు యవన దేశ పుణ్యస్త్రీవి కావచ్చు. అయినా హైందవుల పూజను స్వీకరించు. నీ రూపం నాలో లేకపోయినా నన్ను కనని తల్లివి నీవు. నిన్ను నా తల్లిగానే గౌరవిస్తాను.
8. మా సర్దారు తొందరపాటు వల్ల జరిగిన ఈ దోషానికి బాధపడకు. నిన్ను ఇప్పుడే నీ ఇంటికి చేరుస్తాను. నా సైన్యాన్ని తోడుగా పంపిస్తాను. నా తల్లిగా భావించి నిన్ను దోసిళ్ళపై నడిపిస్తాను. నీ కన్నుల్లో సహనం పూను.
9. అని స్తుతించి పతివ్రతా స్త్రీల మంచిని కోరుకునే శివాజీ యవన స్త్రీకి తగిన సత్కారాలు జరిపించి, తన చేతికి చిక్కిన సర్దార్‌ను గౌరవించి వారితో మంచి మాటలు పలికి వారికి తోడుగా తన బలగాలను బీజాపూరానికి పంపించాడు.
10. తరువాత శివాజీ సోన్‌దేవుని వైపు తిరిగి “స్త్రీలు పూజింప దగినవారు. వారికి ఏ అవమానం చేయగూడదు. ఇది నా ఆదర్శం. నా సైన్యాధిపతులందరూ ఈ ఆజ్ఞను తప్పని సరిగా ఆచరించాలి. నీ ఉద్దేశం చూసి, లోపం లేదని తలచి నీ తప్పేమీ లేదని భావించాను” అని అన్నాడు.

1. కింది అంశాల గురించి చర్చించండి.

- అ) “ప్రస్తుతం స్త్రీలపై జరిగే దాడులకు కారణాలు - నివారణోపాయాలు”
- ఆ) “కుటుంబం - సమాజం అభివృద్ధిలో స్త్రీల పాత్ర”

2. * గుర్తుగల పద్యాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయండి.

ఉదా|| “ఆ-యేమీ? యొక రాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా
వా? యే హైందవుఁడైన నీగతినమర్యాదన్ బ్రవర్తించునే
మా యాజ్ఞన్ గమనింపవో? జయ మదోన్మాదంబునన్ రేఁగి, నీ
యాయుస్సూత్రము లీవ త్రుంచుకొనెదో? యౌద్ధత్య మోర్వన్ జుమీ.

ప్రతిపదార్థాలు:

ఆ - యేమి	=	(ఆశ్చర్యం, కోపం కలిపి) ఆ ఏమిటి?
పుణ్య + ఆవాసమున్	=	పుణ్యానికి నిలయమైన
ఒక	=	ఒక
రాణివాసమును	=	రాణివాసాన్ని
తెచ్చినావా	=	బందీగా తీసుకొచ్చావా?
ఏ హైందవుఁడు + ఐననూ	=	హైందవుడు ఎవడైనా
ఈ గతిన్	=	ఈ విధంగా
అమర్యాదన్	=	మర్యాద తప్పి (మర్యాద లేకుండా)
ప్రవర్తించును + ఏ	=	ప్రవర్తిస్తాడా?
మా + ఆజ్ఞన్	=	నా ఆజ్ఞను
గమనింపవు + ఓ	=	గమనించలేదా? (పట్టించుకోలేదా?)
జయ	=	(యుద్ధంలో) విజయం పొందిన
మద + ఉన్మాదంబునన్	=	గర్వం మత్తులో
రేఁగి	=	అతిశయించి
నీ	=	నీయొక్క
ఆయుః + సూత్రములు	=	ప్రాణాలనే సూత్రాలు (దారాలు)
ఈవ	=	నీవే
త్రుంచుకొనెదు + ఓ	=	తెంచుకుంటావా?
ఔద్ధత్యము	=	ఈ తెగింపును (ఏపు)
ఓర్వన్ + సుమీ	=	సహించను సుమా!

3. పాఠం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

- అ) శివాజీ కొలువులోని వారంతా నిశ్చేష్టులవడానికి కారణం ఏమిటి?
- ఆ) సోన్దేవుడు శివాజీని ఎలా శాంతపరిచాడు?
- ఇ) భారతదేశ భాగ్య కల్పలతలని శివాజీ ఎవరిని, ఎలా కీర్తించాడు?
- ఈ) శివాజీ యవన కాంత పట్ల చూపిన ఆదరాభిమానాలు ఎటువంటివి?

II. వ్యక్తీకరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) సోన్దేవుని మనస్తత్వాన్ని గురించి పాఠం ఆధారంగా సొంతమాటల్లో రాయండి.
- ఆ) శివాజీ రాజై ఉండి తన వద్దకు బందీగా తెచ్చిన యవన కాంతతో
“మాతా! తప్పు పైరింపుమీ!” అన్నాడు. దీని మీద మీ అభిప్రాయాలేమిటి?
- ఇ) “శివాజీ ఆదర్శం” లోని గొప్పతనాన్ని సొంతమాటల్లో రాయండి.
- ఈ) మీ తోటి బాలికలను మీరెలా గౌరవిస్తారు?

2. కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

- అ) మీ పాఠం ఆధారంగా శివాజీ వ్యక్తిత్వాన్ని విశ్లేషించండి.
- ఆ) “స్త్రీరత్నములు పూజ్యులు” అన్న శివాజీ మాటలను మీ సొంత అనుభవాల ఆధారంగా సమర్థించండి.

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసిస్తూ రాయండి.

- అ) పాఠ్యాంశాన్ని “ఏకాంకిక” రూపంలో రాసి ప్రదర్శించండి.
- ఆ) ఈ పాఠం ఆధారంగా స్త్రీల పట్ల మనం ఎలా ప్రవర్తించాలో, మన బాధ్యతలు ఏమిటో తెలిపేలా నినాదాలు / సూక్తులు రాయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది పర్యాయ పదాలకు సంబంధించిన పదాన్ని పాఠంలో గుర్తించి గడిలో రాయండి.

- అ) - ఆదేశము, ఆన, ఉత్తరువు, నిర్దేశము.
- ఆ) - అక్షి, చక్షువు, నేత్రము, నయనము.

ఇ) - అగ్ని, నిప్పు, వహ్ని, జ్వలనము.

ఈ) - మగువ, కొమ్మ, ఇంతి, పడతి.

2. కింది ఆధారాలను బట్టి గళ్ళను పూరించండి.

1		2			3		4	
				5				
6								7
				8		9		
10		11			12	13		
				14				

అడ్డం :

నిలువు :

1. సీతకు అగ్నిగుండం కూడా ఇలా ఉంటుంది (4)
2. సోన్దేవుడు దీనిని బంధించాడనే శివాజీ కోపించింది(4)
3. 'అంబుదం' దీన్నే ఇలా కూడా అంటారు (2)
4. శివాజీ గౌరవించిన కాంత వంశం (3)
5. సావిత్రి చరిత్ర విశేషణం (3)
6. రావణుని తాత (4)
6. పాపం కాదు పుణ్యానికి నిలయం (4)
7. యవన కాంత స్వస్థలం (4)
9. కుడివైపు నుండి సీతకు మరో పేరు (3)
8. సోన్దేవుని మదోన్మాదానికి కారణం (2)
10. కుడివైపు నుండి శివాజీ కోపించిన సేనాని (4)
11. శివాజీని సోన్దేవుడు పిలిచినట్లు మీరూ పిలవండి (2)
12. ఈ పాఠం కవి ఇంటి పేరు (4)
13. శీర్షాసనం వేసిన త్వరితం, వేగం (2)
14. పాఠంలో శివాజీ తొలిపలుకు (1)

3. కింది ప్రకృతులకు సరైన వికృతులను జతపరచండి.

ప్రకృతి		వికృతి
అ) రాజ్ఞి	()	1) ఆన
ఆ) ఆజ్ఞ	()	2) రతనము
ఇ) ఛాయ	()	3) బత్తి
ఈ) రత్నము	()	4) రాణి
ఉ) భక్తి	()	5) చాయ

30

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ

4. కింది పదాల్లోని ప్రకృతి - వికృతి పదాలను వేరుచేసి రాయండి.

గౌరవము	బమ్మ	పుణ్యము	బ్రహ్మ	జోతి	పున్నెం
రాసి	గీము	జ్యోతి	దోషము	గృహము	అంబ
అమ్మ	భాగ్యము	దోసము	గౌరవము	రాశి	బాగ్గెము

ప్రకృతి	వికృతి

వ్యాకరణాంశాలు

1. కింది పదాలు పరిశీలించండి. వాటిలో సవర్ణదీర్ఘ, గుణ, వృద్ధి సంధులున్నాయి. గుర్తించి, విడదీసి సూత్రాలు రాయండి.

అ) పుణ్యావాసము	ఆ) మదోన్మాదము	ఇ) స్నిగ్ధాంబుద
ఈ) సరభసోత్సాహం	ఉ) గుణోద్ధత్యం	ఊ) రసైక స్థితి

2. కింది పదాల్లో ఉత్ప, త్రిక, రుగాగమ, లులనల సంధులున్నాయి. పదాలు విడదీసి, సంధి జరిగిన తీరును చర్చించండి.

అ) బంధమూడ్చి	ఆ) అవ్వారల	ఇ) భక్తురాలు
ఈ) బాలెంతరాలు	ఉ) గుణవంతురాలు	ఊ) దేశాలలో
ఋ) పుస్తకాలు	ౠ) సమయాన	

3. కింది పద్యపాదాల్లోని అలంకారాన్ని గుర్తించండి. లక్షణాలను సరిచూసుకోండి.

అ) అనుచున్ జేవులుమీలు కన్నుగవతో, నాస్పందదోష్ఠంబుతో ఘన హంకారముతో నటద్రుకుటితో, గర్జిల్లునా భోన్సలేశుని జూడన్

4. కింది పద్యపాదాలకు గురులఘువులను గుర్తించి, గణవిభజనచేసి, అవి ఏ పద్యాలకు సంబంధించినవో నిర్ణయించండి. లక్షణాలను చర్చించండి.

అ) ఆ - యేమీ యొకరాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా
ఆ) అనలజ్యోతుల నీ పతివ్రతలఁ బాపచారులైదాయు భూ

5. * కింది పదాలను విడదీయండి.

అ) వాఙ్మయం

ఆ) రాణ్మహేంద్రవరం

ఇ) జగన్నాథుడు

వాటి విసంధిరూపాలు కింద పేర్కొన్నట్లే ఉన్నాయా? సరిచూసుకోండి. సంధిజరిగిన తీరు గమనించండి.

అ) వాక్ + మయం = వాఙ్మయం = 'క్' స్థానంలో 'జ' వచ్చింది.

ఆ) రాట్ + మహేంద్రవరం = రాణ్మహేంద్రవరం = 'ట్' స్థానంలో 'ణ' వచ్చింది.

ఇ) జగత్ + నాథుడు = జగన్నాథుడు = 'త్' స్థానంలో 'న' వచ్చింది.

• పై మూడు సందర్భాల్లో పూర్వపదాంతంలో వరుసగా క, ట, త లున్నాయి.

• వాటికి 'మ' గాని, 'న' గాని పరమయినాయి -

• అప్పుడు పదాంతంలోని 'క' కారం కవర్గ అనునాసికమైన 'జ' (క ఖ గ ఘ 'జ') గాను; 'ట' కారం దాని అనునాసికమైన 'ణ' (ట, ఠ, డ, ఢ, 'ణ')గాను; 'త'కారం దాని అనునాసికమైన 'న' (త థ ద ధ 'న') గాను మారాయి. దీన్ననుసరించి-

• వర్గప్రథమాక్షరాలకు (క, చ, ట, త, ప లకు) 'న' గాని, 'మ' గాని పరమైనప్పుడు అదేవర్గ అనునాసికాలు ఆదేశమవుతాయి. దీన్నే 'అనునాసిక సంధి' అంటారు.

* కింది పదాలను విడదీసి, అనునాసిక సంధి సూత్రంతో అన్వయించి చూడండి.

అ) తన్మయము

ఆ) రాణ్మణి

ఇ) మరున్నందనుడు

6. ఉపజాతిపద్యాల్లో తేటగీతి, ఆటవెలది పద్యాల లక్షణాలను తెలుసుకున్నారు కదా! ఇప్పుడు సీసపద్యలక్షణాలను పరిశీలిద్దాం.

- ◆ సీసపద్యంలో ప్రతిపాదం రెండు భాగాలుగా ఉంటుంది. ప్రతిభాగంలో నాల్గేసి గణాల చొప్పున ఒక్కొక్క పాదంలో ఎనిమిది గణాలుంటాయి. ఈ 8 గణాల్లో మొదటి ఆరు ఇంద్రగణాలు. చివరి రెండు సూర్యగణాలు. (పాదం మొదటి భాగంలో 4 ఇంద్రగణాలు, 2వ భాగంలో వరుసగా రెండు ఇంద్రగణాలు, రెండు సూర్యగణాలుంటాయి.)

నగ	భ	నగ	సల	
I I I I	U I I	I I I U	I I U I	
ఉదా॥ హరిహర	బ్రహ్మల	బురిటి బి	డ్డలజేసి	- మొదటిభాగం
ఇంద్ర	ఇంద్ర	ఇంద్ర	ఇంద్ర	
ర	నగ	హ	హ	
U I U	I I I U	U I	U I	
జోల బా	డిన పురం	ద్రీల	లామ	- రెండవభాగం
ఇంద్ర	ఇంద్ర	సూర్య	సూర్య	

ఒక పాదం

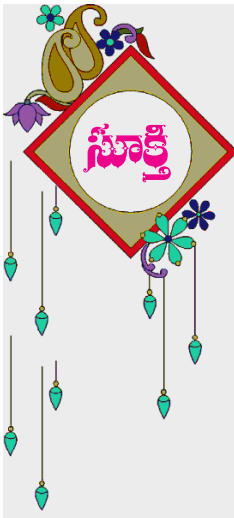
- ◆ యతి ప్రతిపాదంలోనూ 3వగణం మొదటి అక్షరంతో సరిపోతుంది. యతిలేని చోట ప్రాసయతి చెల్లుతుంది. పై పాదంలో ప్రాసయతిని గమనించారు కదా!
 - ◆ ప్రాసనియమం లేదు.
 - ◆ సీసపద్యం నాల్గుపాదాల తర్వాత తేటగీతిగాని, ఆటవెలదిగాని తప్పనిసరిగా ఉంటుంది.
- ఈ కింది పద్య పాదాన్ని గణ విభజన చేసి లక్షణ సమన్వయం చేయండి.
- ధగధగధహన మధ్యము పూలరాసిగా
విహరించియున్న సాధ్వీమతల్లి.
- ◆ మీ పాఠంలోని 5వ పద్యం సీసం. ఆ పద్యం లక్షణాలను సరిచూడండి.

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ స్త్రీల అభ్యున్నతికి కృషి చేసిన సంస్కర్తల వివరాలు సేకరించి ప్రదర్శించండి.
(లేదా)
వివిధ రంగాలలో ప్రసిద్ధిగాంచిన స్త్రీల వివరాలను సేకరించి ప్రదర్శించండి.

చదవండి - తెలుసుకోండి

పులస్త్యబ్రహ్మ సంతానం : బ్రహ్మ మానసపుత్రుడు పులస్త్యుడు. పులస్త్యుని కుమారుడైన విశ్రవసునికి కైకసి అనే భార్యవల్ల రావణ, కుంభకర్ణ, విభీషణ, శూర్పణఖలు జన్మించారు.

యత్రనార్యస్తు పూజ్యంతే, రమంతే తత్రదేవతాః
యత్రైతాస్తు నపూజ్యంతే, సర్వాస్తత్రాఽఫలాఃక్రియాః
స్త్రీలను పూజించేచోటనే దేవతలు ఆనందిస్తారు. స్త్రీలను
గౌరవించనిచోట జరిగే సర్వక్రియలూ నిష్ఫలములే.

